

CS

CS

CS

KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

V Bruselu dne 11.11.2009
KOM(2009)624 v konečném znění

ZELENÁ KNIHA

o získávání důkazních prostředků mezi členskými státy a o zajištění jejich přípustnosti

ZELENÁ KNIHA

o získávání důkazních prostředků mezi členskými státy a o zajištění jejich přípustnosti

1. ÚVOD

Jedním z cílů Evropské unie je udržovat a rozvíjet prostor svobody, bezpečnosti a práva, a to zejména zjednodušováním a urychlováním soudní spolupráce v trestních věcech mezi členskými státy. V případě přeshraničních trestných činů nesmějí rozdíly v soudních systémech jednotlivých členských států ani nedostatky ve vzájemném uznávání soudních rozhodnutí bránit výkonu spravedlnosti. V této souvislosti se proto jeví jako obzvlášť důležité podporovat efektivní spolupráci při získávání důkazů v trestních věcech.

Řada nástrojů, které členským státům umožňují získávat přípustné důkazy pro trestní věci v přeshraničním kontextu, jsou již k dispozici. Protože je však užší spolupráce v této oblasti pro účinnost vyšetřování a trestního řízení v EU klíčová, hodlá Komise tuto spolupráci nadále posilovat. Účelem zelené knihy je konzultovat členské státy a veškeré zainteresované strany ohledně několika témat, jež jsou v tomto směru relevantní.

2. VÝCHOZÍ INFORMACE

Od doby, kdy vstoupila v platnost Amsterodamská smlouva, řada textů jasně stanovila potřebu usnadnit shromažďování důkazních prostředků v přeshraničním kontextu a podporovat jejich přípustnost u soudů.

V závěrech z Tampere¹ se vzájemné uznávání soudních rozhodnutí a rozsudků považuje za základní prvek soudní spolupráce a stanoví se v nich, že zlepšení systému uznávání by spolu s nutným sbližováním právních předpisů zjednodušilo spolupráci mezi orgány i soudní ochranu práv jednotlivců. V dokumentu se rovněž uvádí, že zásada vzájemného uznávání by se měla vztahovat na příkazy vydané v přípravném řízení, především na ty, jež by příslušným orgánům umožnily rychle zajistit důkazní materiály a zabavit snadno přemístitelný majetek. Závěry také poukazují na skutečnost, že důkazy zákonně nashromážděné jedním členským státem by měly být přípustné u soudů v jiných členských státech při zohlednění místních norem.

Program opatření pro provádění zásady vzájemného uznávání rozhodnutí² pak stanoví, že cílem, pokud jde o příkazy související se získáváním důkazů, je zařídit, aby tyto důkazy byly přípustné, aby se předešlo jejich ztrátě, aby se usnadnil výkon příkazů k prohlídce a zabavení majetku a aby v konečném důsledku byly v dané trestní věci důkazní prostředky rychle zajištěny.

¹ Evropská rada ve dnech 15.–16. října 1999, závěry předsednictví - SN 200/1/99 REV 1.

² Program opatření pro provádění zásady vzájemného uznávání rozhodnutí v trestněprávních věcech (Úř. věst. C 12, 15.1.2001 s. 10).

Haagský program³ stanoví, že další rozvoj soudní spolupráce v trestních věcech je nezbytný pro poskytnutí odpovídající návaznosti na vyšetřování donucovacích orgánů členských států a Europolu. Také se v něm uvádí, že je třeba dokončit souhrnný program opatření k uplatňování zásady vzájemného uznávání soudních rozhodnutí v trestních věcech, který zahrnuje soudní rozhodnutí ve všech fázích trestního řízení, např. o shromažďování a přípustnosti důkazů, a že pozornost by měla být věnována i dodatečným souvisejícím návrhům. Akční plán, kterým se provádí Haagský program⁴, také počítá s návrhem minimálních norem, jež by se vztahovaly na opatrování vzájemně přípustných důkazů.

Sdělení Komise „Prostor svobody, bezpečnosti a práva ve službách občanům“⁵ zmiňuje mimo jiné zavedení komplexního systému pro opatrování důkazních prostředků v přeshraničních případech. To by si podle sdělení vyžadovalo nahrazení stávajících právních nástrojů v této oblasti jedním jediným novým nástrojem. Tento nástroj by byl automaticky uznávaný a vykonatelný v celé EU, a podporoval by tak okamžitou a pružnou spolupráci mezi členskými státy. Stanovil by rovněž lhůty pro výkon a maximálně by omezil důvody pro zamítnutí. Zmíněný nástroj by mohl zahrnovat pravidla pro elektronické důkazy a evropský systém příkazu k předvedení, jež by zohledňoval možnosti, které nabízí videokonference. Zajištěny by v něm mohly být i minimální zásady pro usnadnění vzájemné přípustnosti důkazů mezi členskými státy, včetně oblasti vědeckých důkazů.

3. STÁVAJÍCÍ PRAVIDLA PRO ZÍSKÁVÁNÍ DŮKAZŮ V TRESTNÍCH VĚCECH

V EU existují v současné době dva rozdílné typy pravidel pro získávání důkazů v trestních věcech. Na jedné straně jsou to nástroje založené na zásadě vzájemné pomoci. Patří mezi ně především Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních⁶, kterou doplňují Schengenská dohoda⁷ a Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech⁸ včetně jejího protokolu. Na straně druhé pak jde o nástroje založené na zásadě vzájemného uznávání, které zahrnují zejména rámcové rozhodnutí o evropském důkazním příkazu⁹. Nástroje vzájemné pomoci a jejich protokoly se týkají vzájemné pomoci obecně, avšak obsahují i pravidla pro její zvláštní formy, např. pro odposlech komunikačních prostředků nebo využití videokonferencí. Žádosti o vzájemnou pomoc by měly v zásadě probíhat přímo mezi podávajícím a vykonávacím orgánem. Jestliže vykonávací orgán neuvede žádný pádný důvod

³ Haagský program: posílení svobody, bezpečnosti a práva v Evropské unii (Úř. věst. C 53, 3.3.2005, s. 1).

⁴ Akční plán Rady a Komise, kterým se provádí Haagský program o posílení svobody, bezpečnosti a práva v Evropské unii (Úř. věst. C 198, 12.8.2005, s.1).

⁵ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě: Prostor svobody, bezpečnosti a práva ve službách občanům – KOM(2009) 262.

⁶ Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 20. dubna 1959.

⁷ Úmluva ze dne 19. června 1990 k provedení Schengenské dohody ze dne 14. června 1985 mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích (Úř. věst. L 239, 22.9.2000, s. 19).

⁸ Úmluva ze dne 29. května 2000 o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie (Úř. věst. C 197, 12.7.2000, s. 1).

⁹ Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 18. prosince 2008 o evropském důkazním příkazu k zajištění předmětů, listin a údajů pro účely řízení v trestních věcech (Úř. věst. L 350, 30.12.2008, s. 72). Dalším nástrojem v této oblasti založeným na zásadě vzájemného uznávání je rámcové rozhodnutí Rady ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v EU (Úř. věst. L 196, 2.8.2003, s. 45). Působnost tohoto nástroje je však omezena na zajištění důkazních prostředků nacházejících se v jiném členském státě. Následný převod důkazních prostředků mezi dotčenými členskými státy by byl regulován nástroji vzájemné pomoci nebo rámcovým rozhodnutím o evropském důkazním příkazu.

pro zamítnutí, žádosti by mělo být vyhověno v nejkratší možné době, a je-li to možné, v rámci lhůt stanovených podávajícím orgánem. V rámci zajištění přípustnosti důkazních prostředků provedou orgány osloveného státu veškeré formality a postupy, které poptávají orgány žadatelského státu, ovšem za předpokladu, že nejsou v rozporu s jeho základními právními zásadami.

Rámcové rozhodnutí o evropském důkazním příkazu uplatňuje zásadu vzájemného uznávání soudních rozhodnutí za účelem opatřování důkazních prostředků pro řízení v trestních věcech. Evropský důkazní příkaz může být vydán k získání důkazů, které již existují a které jsou přímo dostupné ve formě předmětů, listin či údajů¹⁰. Příkaz se vydává na vzorovém formuláři a je přeložen do úředního jazyka vykonávacího státu. Orgány žadatelské země musejí shledat, že důkazní prostředky lze v podobném případě získat i v rámci vnitrostátního práva a že hledané důkazy jsou pro dané řízení potřebné a úměrné. Příkaz musí být uznán a vykonán v rámci stanovené lhůty, s výjimkou případů, kdy existuje pádný důvod k jeho zamítnutí. Jestliže není třeba provést prohlídku či zajistit věci nebo jestliže lze za trestný čin uložit trest odnětí svobody ve výši nejméně tří let a předmětný čin je uveden v seznamu trestných činů v rámcovém rozhodnutí, nepodléhá výkon evropského důkazního příkazu ověření oboustranné trestnosti. V rámci zajištění přípustnosti získaných důkazních prostředků jsou orgány vykonávacího státu povinny provést veškeré formality a postupy, které poptávají orgány žadatelského státu, ovšem za předpokladu, že nejsou v rozporu s jeho základními právními zásadami.

4. VÝHLEDY DO BUDOUCNOSTI

4.1. Získávání důkazních prostředků

Jak bylo výše uvedeno, stávající pravidla pro získávání důkazů v trestních věcech v EU spočívají v několika zároveň používaných nástrojích, jež jsou založeny na různých základních zásadách, především pak na vzájemné pomoci a vzájemném uznávání. Tato skutečnost však ztěžuje uplatňování pravidel a uživatele může zmást. Současný stav může rovněž vést k tomu, že se v praxi nepoužije nástroj, který by byl pro hledání konkrétních důkazů nejvhodnější. Tato situace tedy může v konečném důsledku bránit účinné přeshraniční spolupráci. Nástroje založené na vzájemné spolupráci lze navíc považovat za pomalé a neúčinné, neboť neukládají povinnost používat pro podávání žádosti o důkazy nacházející se v jiném členském státě žádné vzorové formuláře a nestanoví ani žádné pevné lhůty, v rámci nichž musí být žádosti vyřízeny. Za neuspokojivé je možno považovat i nástroje založené na vzájemném uznávání, protože ty se vztahují jen na specifické typy důkazních prostředků a počítají s mnoha důvody, které opravňují k tomu, aby byl výkon příkazu zamítnut.

Podle sdělení „Prostor svobody, bezpečnosti a práva ve službách občanům“ by nejúčinnější řešení výše zmíněných problémů spočívalo v nahrazení stávajícího právního režimu pro

¹⁰ S ohledem na omezenou působnost žádosti nemůže být evropský důkazní příkaz vydán např. za účelem vyslýchání podezřelých či svědků nebo za účelem získávání informací v reálném čase, jako je odposlech komunikačních prostředků či sledování bankovních účtů, protože v takových případech nejde o důkazy, které již existují (přestože jsou to důkazy, které jsou přímo dostupné). Evropský důkazní příkaz nelze např. vydat ani za účelem rozboru existujících předmětů, listin či údajů nebo za účelem získávání tělesných látek, jako jsou vzorky DNA či otisky prstů, neboť v takových případech se nejedná o důkazní prostředky, které jsou přímo dostupné bez dalšího vyšetřování či zkoumání (přestože jsou to důkazy, které již existují).

získávání důkazních prostředků v trestních věcech jedním jediným nástrojem, jenž by byl založený na zásadě vzájemného uznávání a vztahoval by se na důkazy všeho typu. Ve srovnání s oblastí působnosti rámcového rozhodnutí o evropském důkazním příkazu by tento nový nástroj zahrnoval také důkazy, které jsou sice přímo dostupné, ale nelze je považovat za důkazy již existující, tedy kupříkladu informace či výpovědi podezřelých či svědků, jež jsou získány v reálném čase pomocí odposlechu komunikačních prostředků, prostřednictvím sledování bankovních účtů apod. Nový nástroj by také zahrnoval důkazní prostředky, které již sice existují, ale nejsou dostupné přímo bez dalšího vyšetřování a zkoumání - tedy důkazy v podobě rozboru existujících předmětů, listin a údajů nebo ve formě získání tělesných látek, jako jsou vzorky DNA nebo otisky prstů. Cílem této konzultace je správnost tohoto přístupu potvrdit.

Dále je třeba prozkoumat, zda by do tohoto nástroje neměla být zařazena zvláštní pravidla pro některé typy důkazních prostředků. Tak je tomu totiž u současných nástrojů vzájemné pomoci, které kromě obecných ustanovení vztahujících se na důkazní prostředky všeho typu obsahují i podrobná pravidla pro žádosti o jisté specifické formy vzájemné pomoci, jako je např. odposlech telekomunikačních prostředků nebo výslech prostřednictvím videokonference.

Také je třeba zjistit, jestli by bylo vhodné charakteristické prvky nástrojů vzájemného uznávání (např. příkazy namísto žádostí o pomoc, vzorové formuláře pro vydávání příkazů, pevně stanovené lhůty pro jejich výkon nebo přímý kontakt mezi příslušnými orgány) uplatňovat na všechny typy důkazních prostředků. Kupříkladu zavedení vzorových formulářů pro výslech svědků nebo pevně stanovené lhůty pro sestavení společného vyšetřovacího týmu by totiž příhodné být nemuselo. Rovněž důvody pro zamítnutí, jež jsou v nástrojích vzájemného uznávání obsaženy, již možná nejsou nutností, jedná-li o důkazy, které lze získat bez použití donucovacích opatření.

Poslední otázkou, již je třeba se zabývat, je, zda by nebylo vhodné nahradit některé ze stávajících či budoucích nástrojů nelegislativními opatřeními. Ta by mohla zahrnovat iniciativy zaměřené na zvyšování povědomí o nástroji (či nástrojích) mezi jeho uživateli, jako je příprava pokynů nebo praktické zaškolování osob, které ho budou v praxi uplatňovat. Mohlo by také jít o iniciativy, jež by zajišťovaly správné provádění daného nástroje, např. prostřednictvím zavedení systémů pro sledování a vyhodnocování.

4.2. Přípustnost důkazů

Výše bylo uvedeno, že stávající nástroje pro získávání důkazních prostředků v trestních věcech již obsahují pravidla, která mají zajistit, aby byly důkazy opatřené v jiném členském státě přípustné, resp. zahrnují prvky, které mají předejít tomu, aby se v trestním řízení, jež je vedené v členském státě A, důkazy nepovažovaly za nepřípustné nebo za materiál se sníženou důkazní hodnotou pouze kvůli způsobu, jakým byly pořízeny v členském státě B. Tato pravidla nicméně problematiku přípustnosti důkazů řeší jen nepřímou, neboť pro shromažďování důkazních prostředků nestanoví žádné společné normy. Existuje zde proto určité riziko, že stávající pravidla po získávání důkazů v trestních věcech budou účinně fungovat pouze mezi těmi členskými státy, které mají pro sběr důkazů podobné vnitrostátní normy.

Podle sdělení „Prostor svobody, bezpečnosti a práva ve službách občanům“ tkví nejlepší řešení tohoto problému v přijetí společných norem pro shromažďování důkazů v trestních věcech. Cílem této konzultace je opět ověřit, jestli by byl tento přístup správný.

Pokud ano, je také třeba dále prozkoumat, zda by bylo lepší přijmout obecné normy, jež by se vztahovaly na všechny důkazní prostředky, nebo spíše specifické normy zvlášť nastavené na jejich různé typy. S ohledem na charakteristiku jednotlivých typů důkazů, by se první přístup omezoval na dohodu o obecných zásadách, zatímco druhý by vytvořil prostor pro konkrétnější sbližující pravidla.

5. OTÁZKY PRO ČLENSKÉ STÁTY A VŠECHNY ZAJINTERESOVANÉ STRANY

Ve snaze nalézt nejlepší způsob, jak dále postupovat, žádá Komise členské státy a všechny zainteresované strany o zodpovězení následujících otázek:

5.1. Získávání důkazních prostředků

1. Uvítali byste nahrazení stávajícího právního režimu pro získávání důkazních prostředků v trestních věcech jedním jediným nástrojem, který by se zakládal na zásadě vzájemného uznávání a vztahoval by se na důkazy všeho typu včetně důkazů, jež nelze považovat za důkazy již existující, nebo důkazů, jež nejsou přímo dostupné bez dalšího vyšetřování a zkoumání? Vysvětlete, prosím, proč.
2. Domníváte se, že by bylo nutné do tohoto nástroje zahrnout zvláštní pravidla pro některé typy důkazních prostředků? Pokud ano, jaká? Proč?
3. Šlo by podle vašeho názoru o nevhodné řešení, kdyby se prvky nástrojů vzájemného uznávání uplatňovaly na všechny typy důkazních prostředků včetně těch, které nelze považovat za důkazy již existující, nebo těch, které nejsou přímo dostupné bez dalšího vyšetřování a zkoumání? Jestliže se domníváte, že by toto řešení bylo nevhodné, jaké typy důkazních prostředků by si podle vás vyžadovaly zvláštní úpravu? Z jakého důvodu?
4. Myslíte si, že by bylo užitečné nástroj doplnit nelegislativními opatřeními? Pokud ano, jakými a proč?
5. Existují podle vás ještě nějaké otázky, kterými bychom se měli zabývat? Pokud ano, jaké? Vysvětlete proč.

5.2. Přípustnost důkazů

6. Uvítali byste zavedení společných norem pro shromažďování důkazů? Z jakého důvodu?
7. Upřednostnili byste přijetí obecných norem, jež by se vztahovaly na všechny typy důkazních prostředků, nebo byste preferovali spíše specifické normy, jež by byly nastaveny na jejich různé typy? Vysvětlete, prosím, proč.
8. Pokud by měly být přijaty společné normy, jaké byste navrhovali? Z jakého důvodu?
9. Existují podle vás ještě nějaké otázky, kterými bychom se měli zabývat? Pokud ano, jaké a proč?

6. LHŮTA PRO ZASÍLÁNÍ ODPOVĚDÍ

Žádáme laskavě členské státy a příslušné zainteresované strany, aby své reakce na zelenou knihu předložili Evropské komisi nejpozději do 22. ledna 2010. Adresy pro zasílání odpovědí:

Poštovní adresa:

European Commission
Directorate General Justice, Freedom and Security
Attn: Mr Anders AAGAARD
MO59 03/096
1049 Brussels
Belgie

E-mailová adresa:

JLS-CRIMINALJUSTICE@ec.europa.eu

Příspěvky budou zveřejněny na internetu. Informace o nakládání s vašimi osobními údaji a příspěvky naleznete v prohlášení o ochraně osobních údajů, které je připojeno k této konzultaci. Doporučujeme vám se s ním seznámit. Profesní organizace žádáme, aby se zapsaly do rejstříku Komise pro zástupce zájmových skupin (<http://ec.europa.eu/transparency/regrin>). Tento rejstřík byl zřízen v rámci Evropské iniciativy pro transparentnost, aby Komisi a veřejnosti obecně poskytoval informace o cílech, financování a struktuře zástupců zájmových skupin.